

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 637

van **TINE VAN DEN BRANDE**

datum: 17 februari 2021

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Erfgoedsites - Verwerving door Toerisme Vlaanderen

Op de agenda van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme van 2 februari 2021 stond een gedachtewisseling over de reorganisatie van Toerisme Vlaanderen, en dit met de CEO van dit agentschap. Tijdens deze gedachtewisseling lichtte de CEO toe dat er extra expertise binnengehaald zal moeten worden nu Toerisme Vlaanderen zelf een aantal patrimoniumsites in zijn bezit heeft. "Dit in samenwerking met het Agentschap Facility", aldus de CEO. Ik vermoed dat hij het agentschap Facilitair Bedrijf bedoelde dat 'optimalisatie van vastgoed' als dienst aanbiedt. Ook het agentschap Onroerend Erfgoed ziet hij als een van de partners. Immers, Toerisme Vlaanderen heeft tot op heden geen enkele expertise op het gebied van beheer van erfgoed.

Het is opvallend dat de CEO Herita, de organisatie bij uitstek met expertise op het gebied van restauratie, onderhoud en beheer van erfgoed, niet vernoemde. Herita kent hij nochtans goed aangezien hij er zelf een van de bestuurders was van 2016 tot en met 2018.

Ook in de beleidsnota 2019-2024 van de minister, waar de uitbouw van een kastelen- en tuinnennetwerk een nieuw uitgangspunt is, lezen we niets over een samenwerking met Herita. Nochtans hanteert Herita als pleitbezorger onder meer de volgende basisprincipes en uitgangspunten:

- Geïnspireerd door tendensen in de maatschappij en de evoluties inzake verenigingswerking zet Herita in op een verschuiving van klassieke belangenbehartiging naar pleitbezorging. Daarbij ligt de focus op het belang en vooral de bijdrage van erfgoed voor de samenleving. Inzetten op kansen voor erfgoed is daarom belangrijker dan een focus op bedreigingen.
- Herita zet in op een algemeen en collectief belang. Dat algemeen belang slaat op het belang dat erfgoed heeft voor de samenleving in haar geheel en niet voor de erfgoedsector alleen. Het collectief belang gaat wel degelijk over het belang van de sector maar dan als groep.
- Herita werkt met een opennetwerkfilosofie, waardoor eenieder kan bijdragen met allerlei vormen van inhoud, expertise of kennis. Dit netwerk weerspiegelt en vertegenwoordigt een grote diversiteit, waarbij iedereen de gelegenheid heeft om op een respectvolle manier eigen meningen te uiten en te delen. Herita hanteert geen (erfgoed)dogma's en een wederzijdse constructief-kritische houding wordt bijzonder geapprecieerd.

- Daarnaast hanteert Herita een geïntegreerde blik op erfgoed. Erfgoed staat immers niet alleen en gaat in interactie met economie, ruimtelijke ordening, leefmilieu, cultuur, onderwijs, toerisme, landbouw, onderzoek en innovatie, welzijn enzovoort. Herita benadert erfgoed dan ook ontwikkelingsgericht door te vertrekken vanuit de sterkte en het potentieel.

Op 19 oktober 2020 diende collega Jean-Jacques De Gucht schriftelijke vraag nr. 95 in over de aankoop van het Rubenskasteel Elewijt. De minister antwoordde het volgende: "Ik wil om te beginnen benadrukken dat het verwerven van erfgoedsites geen kernopdracht is van het agentschap Toerisme Vlaanderen. De kerntaak is het ontwikkelen en promoten van Vlaanderen als toeristische bestemming."

Dat staat naar mijn mening haaks op wat de CEO Van Toerisme Vlaanderen verklaarde in de commissievergadering van 2 februari 2021, namelijk dat er nieuwe profielen met een specifieke expertise rond het beheer van erfgoed zullen moeten worden aangetrokken.

1. Wat zijn de kernopdrachten van Toerisme Vlaanderen?
2. De minister zegt dat het verwerven van erfgoedsites geen kernopdracht is.
Waarom koopt Toerisme Vlaanderen dan actief erfgoed aan?
3. Waarom gebeurt dit niet minstens in samenwerking met Herita? Waarom is er geen specifiek traject opgestart tussen Herita en Toerisme Vlaanderen? Of is dat er wel?
4. Ik ga ervan uit dat aankopen van erfgoedsites door Toerisme Vlaanderen welberekende keuzes zijn die vooraf goed doordacht zijn.
 - a) Kan de minister een overzicht geven van de voorwaarden die Toerisme Vlaanderen hanteert vooraleer er overgegaan wordt tot een aankoop van een erfgoedsite?
 - b) Op welke manier onderzoekt Toerisme Vlaanderen vooraf mogelijke invullingen van een potentiële erfgoedsite?
 - c) Welke partners worden daarbij betrokken? Ook Herita? In welke vorm?
 - d) Hoe wordt vooraf de mogelijke impact op de toeristische sector onderzocht? Worden er businessplannen gemaakt? Wordt er een studie van de erfgoedwaarde aan verbonden?
5. Gebeuren de aankopen door Toerisme Vlaanderen zelf of is er daartoe een ander vehikel opgericht? Welk vehikel? Wat is het totale budget dat beschikbaar is voor de aankoop van erfgoedsites? Waar komt het vandaan? Wie beheert het?
6. Graag een laatste stand van zaken wat betreft de aankopen.
 - a) Welke erfgoedsites bezit Toerisme Vlaanderen tot op vandaag?
 - b) Tegen welke prijs werden ze aangekocht?
 - c) Welke site heeft al een duidelijke invulling en welke niet?

ANTWOORD

op vraag nr. 637 van 17 februari 2021

van **TINE VAN DEN BRANDE**

1. Toerisme Vlaanderen is het uitvoerend agentschap dat is opgericht bij decreet van 2003. Het agentschap bestaat uiteraard al veel langer, maar dan onder de naam van het (Vlaams) Commissariaat voor Toerisme. In dit decreet worden de taken opgesomd die Toerisme Vlaanderen kan vervullen om de uitvoering van mijn beleidsnota waar te maken. Dit zijn taken
 - 1° van promotionele aard: het promoten van Vlaanderen en Brussel en hiervoor ook in het buitenland een netwerk voor uitbouwen
 - 2° inzake productaanbod: hier kunnen diverse initiatieven worden ondernomen om het productaanbod in Vlaanderen te ontwikkelen. Eén van de mogelijkheden hiertoe is 'het nemen van eigen infrastructuurinitiatieven als proefproject of in samenwerking met de privé-sector'
 - 3° Taken van integrale kwaliteitszorg
 - 4° Taken inzake onderzoek, communicatie en samenwerking.

En zoals u weet, leg ik in mijn beleidsnota de nadruk op volgende strategische doelen:

1. De ondersteuning voor beleidsmakers en toeristische actoren verbeteren.
 2. Nieuwe Vlaanderenbrede verhaallijnen identificeren en ontwikkelen.
 3. Toerisme ontwikkelen in een geest van duurzaamheid en integrale toegankelijkheid.
2. Beheren van vastgoed was en is geen kerntaak van Toerisme Vlaanderen, maar Toerisme Vlaanderen bezit wel vastgoed, gelinkt aan verschillende beleidsdoelstellingen (uit het verleden, of de huidige beleidsperiode). Het is een middel, eerder dan een doel op zich.

Een concreet voorbeeld is de bouw van de jeugdherbergen in de legislatuur 2009-14 die kaderde in de inhaaloperatie rond groepsaccommodatie en dus het resultaat was van een beleidskeuze. Iets aankopen is, net als het verstrekken van subsidies of het doen van directe investeringen, een instrumentele daad om beleidsdoelstellingen te helpen realiseren. Aankopen om iets in handen te krijgen en ongewijzigd zelf te gaan exploiteren, is sowieso niet aan de orde. Als overheidsorganisatie wil en mag TVL niet marktverstoring werken, maar wel marktcorrigerend (de bouw van de jeugdherbergen is daar een goed voorbeeld van).

Het ontwikkelen van erfgoedsites, bijvoorbeeld een kasteelsite, past in beleidskeuzes van mijn huidige beleidsnota. Binnen het thema 'erfgoed' zal Toerisme Vlaanderen inzetten op het ontwikkelen en promoten van een netwerk van Kastelen. Tegelijk kunnen meerdere van deze sites een belangrijke rol spelen als toegangspoort en belevingscentrum voor het thema 'natuur'. Het verwerven van deze sites is daarbij geen noodzaak, maar soms is de aankoop wel degelijk de beste oplossing. Het Rubenskasteel zou anders nooit in het publieke domein zijn terecht gekomen, en het is onzeker of private investeerders er dezelfde zorg voor het erfgoed zouden hebben gehad. Het kasteel van Poeke en zijn park van 56ha werd verworven voor 1 euro; de aankoop moet een situatie deblokkeren die sinds de jaren 1970 aansleept, met name een lokaal bestuur dat niet de draagkracht heeft om een monument te redden en hier een toeristische toegangspoort naar het ommeland uit te bouwen.

In alle geval exploiteert Toerisme Vlaanderen geen enkele van haar eigendommen zelf, ze zijn allemaal in langdurige concessie of erfpacht gegeven. Dat zal ook gebeuren met nieuwverworven erfgoedsites.

3. Overleg met Herita was tot vorig jaar eerder ad hoc georganiseerd en gebonden aan specifieke projecten (bvb KAP-subsidie Fort Napoleon). Naar aanleiding van het feit dat Herita en Toerisme Vlaanderen vorig jaar samen het congres van de "International National Trusts Organisation" naar Vlaanderen hebben gehaald (verschoven door corona naar 2022), zijn beide organisaties naar mekaar toe gegroeid. Momenteel lopen tussen beide organisaties concrete gesprekken om verdere samenwerkingsmogelijkheden, meer bepaald op de erfgoedsites die Toerisme Vlaanderen verwerft, te verkennen en uit te diepen. Bedoeling is om zeer hands-on samen te werken; mogelijk worden afspraken hieromtrent nog geformaliseerd.
4. a-b+d) Iedere aankoop wordt beslist door de Vlaamse Regering op voorstel van de bevoegde minister, voorafgegaan door een advies van de inspectie Financiën en gemotiveerd door een onderbouwd inhoudelijk verhaal door TVL, waarbij een aankoop wordt gekaderd in het toeristisch beleid.
 - c) Het spreekt vanzelf dat Toerisme Vlaanderen, bij het in portefeuille nemen van erfgoedsites, het agentschap Onroerend Erfgoed hier actief in kent; ook op de expertise van agentschap Natuur en Bos wordt beroep gedaan. Tot op heden was dit niet het geval voor Herita. Lokale besturen zijn eveneens belangrijke potentiële partners. In de ontwikkeling van sites staat niet vooraf een (her)bestemming vast maar moet deze, in lijn met de basisprincipes van "Reizen naar Morgen" en de thema's van de beleidsnota, de resultante zijn van een participatief proces waarbij co-creatie met bewoners, ondernemers, middenveld, bezoekers, centraal staat, én daarbij de ziel van de plek wordt gerespecteerd.
5. De aankopen gebeuren door het agentschap Toerisme Vlaanderen zelf. De budgetten komen van de reguliere werkmiddelen van Toerisme Vlaanderen, of van de verkoop van andere eigendommen, die niet meer noodzakelijk zijn voor de huidige beleidskeuzes of doelstellingen, of waar het een logische stap is dat andere partijen eigenaar worden.
6. **Scheldepaviljoen kasteel d'Ursel 'De Notelaer' (Bornem):**
Kosteloos verworven in 1991 via overdrachtsbesluit van de Vlaamse Executieve van 29 mei 1991.
Toerisme Vlaanderen verleende aan Kempens Landschap vzw een erfpacht op de site om reden van openbaar nut. Meer info over de rol van het Kempens Landschap bij deze site is beschikbaar op de website van de vzw <https://www.kempenslandschap.be> (Over ons > Domeinen > Landgoederen > De Notelaer).

Rubenskasteel (Zemst):

Verworven in 2019 via overname van de aandelen in de vennootschap Bemtex nv (toenmalige eigenaar) tegen de prijs van 3.439.300 euro.

Toerisme Vlaanderen heeft samen met PMV een overheidsopdracht georganiseerd voor het uitvoeren van een herbestemmingsonderzoek. Dit werd toegewezen aan 'Team Rubens' (een tijdelijke maatschap tussen Erfgoedstudio, Team van Meer architecten, en Bailleul Ontwerpbureau) en is momenteel nog lopende.

Kasteel van Poeke (Aalter):

Verworven in 2020 tegen de symbolische prijs van 1 euro.

De gemeente en Toerisme Vlaanderen zijn momenteel volop in overleg om de overdracht juridisch en administratief te finaliseren.

Slagmolen (Genk):

Verworven in 2020 tegen de prijs van 590.000 euro.

De site wordt ontwikkeld als toegangspoort tot het natuurgebied 'De Maten' en breder nog tot het Nationaal Park Hoge Kempen. Hiervoor werken we minimaal samen met het lokale bestuursniveau en met Natuurpunt.

Sint-Godelieveabdij (Brugge):

Verworven in 2021 in erfpacht van Camino Brugge vzw (eigenaar) tegen betaling van een jaarlijkse erfpachtvergoeding. Hier betaalde het agentschap dus geen aankoopprijs. Toerisme Vlaanderen heeft voor de herbestemming een plan van aanpak opgemaakt en stelt op dit moment de projectgroep samen. Uiteraard zullen lokale actoren hier een plaats in krijgen.

Herkenrodeabdij (Hasselt):

Tussen het Agentschap Natuur en Bos en Toerisme Vlaanderen is afgesproken dat de site wordt overgedragen aan Toerisme Vlaanderen; deze overdracht wordt momenteel afgerond. Parallel wordt met de Zusters van de Orde van het Heilig Graf onderhandeld over de aankoop van de resterende percelen op de site. Beide transacties zullen in de loop van 2021 gefinaliseerd worden.

Voor de exploitatie en verdere ontwikkeling van de site zal nauw samengewerkt worden met de stad Hasselt en met Herita. Hierover is reeds regelmatig overleg tussen de betrokken actoren.